

LLETRA
PETITAMagí
Camps

No tant de pacotilla

Qui es pensi que els refranys són coses insignificants, sense cap mena de valor, que sàpiga que aquesta saviesa popular és de vegades incontestable. La filòloga Bàrbara Sagrera, autora del *Corpus de fraseologia de les Illes Balears*, afirma: “Una frase feta no es rebat. Té un poder discursiu que no hem de perdre”. I és ben bé així, tot i que de dites i de refranys n’hi ha de tota mena i de vegades amb afirmacions oposades. És el cas de “si del dia vols profit, que no et trobi el sol al llit”, amb d’altres equivalents com “qui matina fa farina”, “la feina matinal, tot el dia val” o “qui es lleva de matí, seu allà on vol”, que contrasten amb intenció amb “no per molt matinejar, amaneix més prest el dia”.

L’escriptor Albert Vidal ha estudiat a fons les dites i ara publica la tercera edició, ampliada, del llibre *Per què diem... L’origen de 100 dites populars* (Albertí Editor). Hi trobem l’origen i el perquè, sempre curiosos, d’un centenar d’aquestes frases, que és un element lingüístic d’un alt valor cultural i que, en canvi, s’està perdent inexorablement. El jovent cada cop en sap i en diu menys, i alguns editors les esborren dels originals que decideixen publicar, talment com si hi haguessin vist una fúria de l’infern.

Al llibre de Vidal m’assabento, per

El jovent cada cop sap menys dites, i alguns editors les esborren dels originals sense immutar-se

exemple, de l’origen de l’expressió “amb tots els ets i uts”, que fa referència a alguna cosa ben explicada o completa, i que té l’origen en la redacció i la impressió d’un article ben escrit, amb totes les conjuncions –en aquest cas les llatines *et* i *ut*– ben col·locades.

Una altra dita que m’ha cridat l’atenció és la del capítol “Una cosa de can Paquetilla o de can Pacotilla”. Vidal explica que l’origen el trobem al segle XIX en una mena de fonda molt econòmica, situada vora el mar a la zona de Can Tunis, a Barcelona. Un dels oficis més baixos de l’època era el de burillaire, gent que es dedicava a collir puntes de cigarret per reaprofitar el tabac, que el posava en unes *paquetilles* per tornar-lo a vendre. D’aquí el mal nom del casalot. Avui, però, la pacotilla són els “gèneres que els tripulants d’una nau poden embarcar per llur compte i sense pagar noli” (DIEC). Coromines apunta la teoria, sense estar-ne del tot segur, que el nom de *pacotilla* prové del francès *pacotille*, diminutiu format potser pels mariners francesos a partir de l’italià *pacco*, paquet, mentre que la RAE el fa provenir del francès *pacque*, amb el sentit de paca, farcell.

Potser les dites us poden semblar coses de pacotilla, però és ben bé on rau el geni de la llengua i faríem bé de fer-ne servir més. Recordeu que el que no passa en tot l’any, passa en un cap d’any. Bon 2020!